

ՅԱՆՈՍԻ

ԵՄԱՂԱԴՐ ՊԱՊԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՅ ՆՈՐԱ

ԵՒ ՅՍԻՆԼՈՒԱՄ

Ի տպարանի Սրբոյ Կաթուղիկէ Էջմիածնի
ի վաղարշապատ 1871

Գեր. Այվազեան Գաբրիէլ սրբազան
տրքեպիսկոպոսին թարգմանութեամբ
բը Ս. Էջմիածնի տպարանէն ի լոյս ըն-
ծայեալ այս պատուական գիրքն ամեն
բանասիրաց խորին ուշադրութեան
արժանի է :

Հաւանականաբար գերմանացի հը-
մուտ աստուածաբանի մը գրչէն ելած
ստեղծական անուամբ՝ գրեթէ քրիս-
տոնէական հաւատոյ ամեն մասանց
զեղծմանց վրայ իմաստութեամբ կը
խօսի, և մասնաւորապէս պապական
եկեղեցւոյն հետզհետէ ընդունած սը-
խալ վարդապետութիւնները մէկիկ մէ-
կիկ կը նշանակէ :

Թանոսը վերջին պապական ժողովէն
յառաջ գրուած՝ սակայն ժողովոյն ըն-
դունելիք հերետիկոսական վարդապե-
տութիւնը ժամանակին նշաններէն
գուշակելով կը խայտառակէ, եկեղե-
ցական իրազէ և թնցից խորին տեսու-
թիւն կերեւի այս գրքին մէջ :

Իսկ Հայր Կէթէի առ Պիոս Թ. վա-
տիկանեան ժողովոյն և իւր կոնդակին
դէմ գրած հուշակար թղթոյն թարգ-
մանութիւնը սոյն գրքին յաւելուածն
է . կարժէ որ ամեն մարդ կարդայ-
թարգմանութեան գեղեցկութիւնը
գիրքին արժէքը բւեցուցած է :

Գինն է ամենայն տեղ 56 շուրուշ :
Նաեւ Ս. Էջմիածնի մամլէն ելած են
հետեւեալ կարեւոր հրատարակութիւնք :

ԶԱՅՆ ԲԱԶՄԱՅ . Գին 19 շուրուշ :
ԱԶԳԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ . Մինաս
վարդապետի Համբեցւոյ, Գին 10 շու-
րուշ :

ԲԵՆԻԱՄԻՆ ՅՐԱՆԿԻԼԻՆԻ ԿԵԱՆԲԸ .
Դործ ֆերտինանդ Շմիդթի թարգմա-
նութիւնն ի գերմաներէնէ՝ փ. վարդա-
նեան, Գին 7 շուրուշ :

ՍԻՄԵՈՆ Վարդապետի Ապարանց-
ւոյ սաղկ Պահլանունեանցն զարմի և
Մամիկոնեանցն սեռի : Գին 10 շուրուշ :

ՈՒՆՏԱՆԷՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ . Հատուած
առաջին, Պատմութիւն Հայոց, Գին 25
շուրուշ :

ԱՐԲԱՆԱՍ ԿԱԹՈՒԼԻԿՈՍԻ ԿՐԻՏԱՅ-
ԻՈՑ . Պատմագրութիւն թնցիցն իւրոց
և նաեւ շահին Պարսից : Գին 20 շու-
րուշ :

ԶԱԲԱՐԻԱ ՍԱՐԿԱՒԻԳԻ . Պատմագ-
րութիւն : Գին 37 շուրուշ :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ . Տօնից անցելոյ Սե-
ւանայ վանուց : Գին 12 շու-
րուշ :

Սաթըրը Մերձան Կարաբնտա Պաղ-
տատար առաջ Սըրապեանքն Նօ. 29 քի-
թապհը մողազասընա :

Իյպու ֆուրթունն էսնաթնաա Պ
 ղազ իյինտէ լէնկէրէնաազ օւռն զըր
 լը սէֆինէյի հիւմաեուն ֆիրիզաար
 թէհիքէտէ պուլունան գաեբզար
 իմաատա եէթիշիշ օլաուզարը կիպ
 տէվրիլէն գաեբզարտա պուլունան
 քիմէսնէլէր, մեզքիւր սէֆինէլէրա
 հալաթ աթըլարագ գուրլաբըմ
 աբը: Պէօիւք աաա ճիվարընաա պ
 գըթա սէպզէվաթ մալունաաբ իյինա
 պուլունան աաա մարա պէրապէրդը
 վէ թէլէֆ օլմուշ տուր: Պըրիք թէ
 միեէ օլունան սէֆինէլէրտէն տու
 պէշ գըթաբ թալիֆէլէրի իլէ իլէ
 օլմուշ տուր: Օրթաքէյ աազար
 աա տէվրիլէն պիբ գաեբզաաա տա
 իւշ քիշի ղարգ օլմուշ տուր: Գանլը
 քէօրֆէզինաէ իլէն նաւ Եունան Ե
 քէն կէմիսի, շէհրէ Էմինի Բաշա հ
 ռէթլէրինին Եաւընաա չաթըպ, մ
 քիւր Կաւընը իլէ մէհհում Զարի

պօր, սէքսէն սէնէտէն, եանի պէօ-
յիւք ինքիւ զէմաննաւ պէրու
Յրանաւաւ վուգու պուլան ինքաւթը
քեամիլէն ըէտա իաիպ, Յրանաւն
չիմաիքի գաւնուլարը վէ ուսուլ ու մէ-
աւրիքի վէ միւսաւթը վէ սանճաղը,
Թագալիս իաիեօր, Միւշարիլէյ, միւ-
լէթին մաֆէվգինաւ վէ միւլլէթան
միւսթագիլ հուգուգ իաիաւաւթնաւ
աւր տէր:

Էքսէր Ալմանեա զագէթաւարը աւ-
սի Յրանաւաւ ճիւմհուրիեթին տէ-
վամի աւրգուսաւաւ պուլուսուեօրաւ:
Նուվլէթիւթ նաւ Ալմանեա զագէթաւ
չէօյլէ տէմիլ տիր. «Պիր սէնէ էվլէլ
Յրանաւաւ կիրիլէնէ մէգուսիեթլէրի
պուլուսաւաւ Օրլէան բըրէսլէրի Ալ-
մանեա մուհարէպէսի զէմաննաւ ճիւ-
նաեթլէրի իլէ ուսուլուսն նազարը
նէֆրէթին ճէլպ իթմիլ օլուգուլարը
հալաւ, շիմաի գըրաւլէթ թանը
գաւաւաւ գաւգընէօրաւ:

Գօնթ տը Եւապօրաւ կէլինճէ, միւ-
շարիլէյ մէմալիքի օլմաւան պիր գը-
րաւ իսէ տէ, հիւ տէյիլսէ էֆքեարն-
աւ սապիթ գաւաւաւ պիր տաւաւ տիր:
Միւշարիլէյ ինքիեար պիր մէման
օլուպ, էֆքեարը միւնէվլէրէ վէ սէր-
պէսիթան նէֆրէթ վէ թէսաւիպի
իլթիգաւ իտէր, էֆքեարը ճէտիտէյի
գաւաւ իթմիլ, վագըւ միւշարիլէյ-
հին պու հալի թալիպէ շաւաւ իսէ
տէ, էֆքեարը սէպալթ տա ըիւ-
նէթլէ շաւաւ տըր: Օրլէանաւաւ վէ
պա խուսուս գօնթ տը Բօրի թէսիեթ
օլուսան զէվլէնէ նէ տիեթիւթ քի քը-
ղու իթմիլ թաւաւ նալիլ օլմագ իչին
հէր շէյ թէնէղլիլթմէքաւ տիր:

Ալմանեա զագէթաւարը, ալ-
ֆըրանկա օգոստոսուն 17 սինտէ Համ-
պուրկ շէհրինտէ թէնէմիլ իաիպ,
Ալմանեա վիւքէլաւ թաւաֆնաւ
Բարլամէնթօն վիրիլիլ օլման մաթ-
պուլաթ նիղաւաւաւ լայիհաւնը
թագալիս իթմիլէր, Ուսուլմէն սէօյ-
լէնաիլինէ կէօրէ, Ալմանեա տէվլէթի
մէգըրը զագէթաւարը ճէմիեթի
թաւաֆնաւ գալէմէ ալլան լայի-
հաւա թէվլիթօն Բարլամէնթօն եւ-
նի պիր մաթպուլաթ նիղաւաւաւ լայի-
սիհաւա վիրէնէ տիր:

Ալմանեա զագէթաւարը ճէմիեթ-
իլ, զագէթաւարաւ ալլիլ պաղը մաւ-
ալէր իւգէրինէ ալլիլ միւշաքէրէ ի-
աիպ, թէլէկրաթ հալաւաիսնէ ապսնէ
օլմագ իւգրէ, զագէթաւար թաւաֆն-
աւ միւշթէրէքէն պիր մէպլաղ թալ-
եիլնէ վէ էաւպէ գաւաւ իւսանթըն
գաւաւ օլուսաւաւաւ գաւաւ վիր-
միլ տիր:

Իրան շահ զագէթլէրին Լոնտ-
րաւ վիսուլի հագգընաւ Գիսի Գիսի
նամ պիր թէսթրօ օնուսն թէրիլպ
օլուսուպ, միւշարիլէյ հագգընէրէ-
նին միւնէվլէրի էլպիսէսին կիլիէրէ
օնուսնաւաւաւ պիր թագլիտ իթ-
աիլի վէ պու իսէ հուգուգը տիւլ ու
միլլիլ իլաւ իաէր պիր քէյիլիեթ
օլմագ ճիհէթլէ, յուլիսն օն ալլէր-
նէ կիլիս, Լոնտրաւ պուլուսան ի-
րան թիւնաւարը թաւաֆնաւաւ պիր
միւշթէրէ թէրիլպ օլուսուպ, գը-
րալիլ հագգընէրէ պալ մապէյն
հիսինէ թագալիս իթմիլէրինաւ
միւշարիլէյ պալ մապէյն թաւա-
ֆնաւաւ տալիլ զիր օլուսան օնուսն
իւրա օլուսուլաւ թէսթրօ ալլէր-
թօրուսաւ ալլիլ թէգըրէ կէօն-
ալէրիլ տիր:

Պու կիւն (Եանի յուլիսն 16 սնճը
կիւնիլ) Լոնտրաւ մուգիլ իրան

թիւնաւարը թաւաֆնաւաւ, շու մ-
էլտէ պիր մէքթուպ վարիտ օլուս:
Գիսիլթէրաւ միւսաֆիլթէն կէլէն
միւնէթէրէ վէ աղիլ պիր զագէթն պիր
գալ կիւն աւաւաւաւ սօնրաւ, պուրա-
տան եօլ չըգընէրէ իրթէսի կիւնէսի
միւշարիլէյնէ ալլիլ իլէ թագլիտին
թէսթրօնաւ իւրա իթմէյն օիլ մէ-
ալէնիեթ իսիլ մի վիրիլիլ: Սիլ
քիւրէյի աղիլ իւգէրինաւ մէալէնի-
լէթիլաւաւաւ պուլուսուպ տու-
րուրէն, շու սաթաւաւ իրան շահ
հագգընէրի հագգընաւ ըիւլթիլիլ-
լիլ մուսիլ մէվաւաւ ճէսաթլէթ իսի-
լիլ հէմ թէնաւաւ վէ հէմաւ թէ-
սաիլիլիլ պաւալ օլմուլ տուր:

Իլթէ պէնաւ (պալ մապէյն) միւ-
աւիլէյնիլ թիւնաւարը միւշաքէ-
րէսին պիր սուրէթին սիլ լէֆթէն
իւրա իսիլէք, պուստան պէօյլէ Գիսի
օնուսն տէվաւ օլուսուլաւաւ:
Իրան շահընէ թալիլիլ իւրա օլուս-
աւաւաւ սիլ իսիլ իսիլ իսիլ իսիլ իսիլ
լարագ պէնաւ իսիլիլ:

Պուսն իւգէրինէ, մէգըր թէսթ-
րօնաւ տիրէքթօրաւ, իրթէսի, Եանի
յուլիսն օն եւտիլիլ կիւնէսի, թէսթ-
րօ իսիլիլ թէնաւաւ էհալիլ իլէ տօլու օլ-
տուլու հալաւ, օնուսն մապէյնին ի-
լէրուսինէ աղիլ կէլիլ, սէյիլիլէրէ
իսիլալէն, էլթէսիլիլ, իսիլիլէ գա-
տալ Գիսի Գիսի նաւ օնուսն իւրա օ-
լուսուպ, վէ պու կիւն տալիլ օնաւ-
աւ մուգըրէր իւլէն, կիւնաւ պիլ
շահալէթլու իրան շահընէ թագլիտ-
նի իւրա իթմիլիլաւաւ նալիլ, պալ
մապէյնիլ թաւաֆնաւաւ վարիտ օլ-
թէգըրէր մուսիլիլ, շահը միւշարի-
լէյ հագգընէրին էլպիսէսի կիլիլ-
մէսի վէ աւա թագլիլ օլմագ պիր
տաւա օնաւաւաւ խուսուս, ըս-
մի սուրէթտէ թաւաֆնաւաւ թէպլիլ
օլուսուլաւ ճիհէթլէ, պիլ ալլիլ օ-
նուսն օնաւաւաւ սալիլ նա-
զար իթմիլ:

Իրանաւ շահընէրէ վէ շօսէ եօլ-
լարը վէ սալիլ կիւն ճէսիլ իմալթ
իսիլիլաւաւ ալլան պաւաւ ըսթլէր,
օգոստոսուն ալլէրէ կիւնիլ Ալմալ-
րիսնէ Հօֆպէրիլ շէհրինտէ իմալթ-
թօր իլէ կիլիլէ միւշաքթ իլլէտիլի,
վիլէնաւ զագէթաւարը օգոստոսն
տուր:

Միւլթէթիլիլաւ Ամալիլ մէ-
մալիլիլաւ վագը Բօթօմագ նէհրիլ իւ-
գէրինտէ իլլէնէն օսթաւ վաւաւ, ա-
լաֆրանկա օգոստոսուն իւլիլիլ կիւ-
նիլ տէրուսինտէ պիր իսիլիլ միւշթէրի
օլուսուլաւ հալաւ կիլիլաւաւ իւլէն,
կիւլթէթլիլաւաւ պիր հալիլ գուհուր
իթմիլ վէ աւաւաւ իւլ տագըր կէ-
չէր կէչմէլ, մալիլաւ իլլէմէյիլ պիր
չէրէք գաւաւաւ սէֆինէ պիւսպիւ-
թիւն ալթիլ իլլիլաւ գալիլ վէ ճալ-
նը գաւաւաւ իլլիլ եօլուլաւաւ
քէնտիլիլ նէհրէ ալլան պիր թագը-
մը գաւաւ օլուսուլաւ կիլիլ, պիր իսիլ-
իլաւ ալլիլ կիլիլաւաւ թէչիլ իլլիլ-
աւ եւալալ վէֆթ իլլիլ վէ պիր ա-
ալ կէչիլէք, վաւաւ ալլիլ պիւթ-
մը վէ իսիլիլ գաւաւ օլուսան թա-
գըրէք նէգալէն, ալթիլաւաւ զի-
եաւաւ տաւա թէլթ օլմուլ տուր: Պ-
գալ սալիլաւաւ վաւաւ մէգըրէր հագ-
գընաւ, Միւլթէթիլիլաւ Ամալիլիլ-
աւ Տէյիլ թէլիլաւ զագէթաւար
վարիտ օլման հալաւաւ նէգընէն, իսիլ-
ալիլաւ գաւաւ իւրա օլուսան թա-
գըրէք նէթիլիլաւաւ, 92 քիլիլ թէլիլ
օլուսուլաւ ալլալ իսէ տէ, պուս-
լարաւաւ աւաւաւ 17 սինն նալիլ պու-

լուսուպ, պագըրէ կէնաւ տաւաւաւ

Իսիլ:
— Եւալթէթլու իրան շահ հագ-
րէթլէրի, քէնտիլիլաւ Լօնտրաւ
ալլիլիլաւ պէլէտիլիլ թաւաֆնաւաւ
վէրիլէն զիւսթէթէն տօլաւ իւլա-
րէ մալիլալիլիլ հալիլ ալլիլիլ
մէգըրէր թէսթլէնէ, իրան սաւաւ-
գաւ հագգընէրի ճալիլալիլաւ պիր
նամէյիլ մալիլաւ իսիլ իթմիլիլ օլ-
տուլաւաւաւ, պու օսթաւ կէլէն
իլլիլալ զագէթաւարը, նամէյիլ մէգ-
ըրուսն թէրէնէսին տէր իթմիլիլ
ալլիլ, իլթէ մէգըր նամէյին թէր-
նէմէսի:

Եւալ հագգընէրի, հագգըրըն-
աւ իւրա օլուսան իսիլիլաւաւ
մէման օլմալաւաւ, մէմանիլիլ
լէրին պէնաւ իթմէյիլիլ, թաւաֆ-
մըք էմր ու ֆէրման, վէ գալթ
լէրինէ ալթիլ իսիլաւ օլմագ
իւլլէն, իւլիլիլ իսիլաւաւ պիր գը-
թա Շիլիլ իսիլաւ նալաւ իթմէյիլ
իսիլաւ պուսուլաւաւ, նալաւ մէգ-
ըր, իսիլաւ, ալ կիւնաւ թաւա-
ֆընաւ իսիլ օլուսաւաւաւ տըր:

— Պըրալիլաւաւ պուլուսան Գա-
թիլ իսիլաւաւ իսիլիլաւաւ Բիրնալաւ
նամ իսիլաւ, էհալիլ մալիլաւ
գալթ թաւալ վէ իսիլ կէլիլաւ
մալիլաւ թաւալ իթմէյիլիլ նալիլ-
հալ իսիլաւաւ հիւլիլաւ մալիլ-
իլիլ թաւաֆնաւաւ իսիլաւ ալլա-
րագ, իսիլալ միւշարիլէյ ճէլալ իլէ
թագըրէթաւ իսիլաւ օլուսուլաւ-
աւ, էվլէլ իսիլաւ իթմիլ իսէ տէ,
սօնրաւաւ իսիլաւ իլլէմէսին մէպիլ
հալաւ օլուսուլ վէ օրաւաւ պուլուսան
Գաթիլաւ, պուսուլ հալաւ օլուս-
ուսն իսիլիլաւ, մալիլաւ ալլիլ-
նէ գըրէ իսիլաւ, իսիլ կէլիլաւ
իսիլաւաւաւ ալթիլաւ եւալաւաւ
կիլիլ մալիլաւ վէ ալլիլաւ մալիլ
գալթիլաւաւ պալաւաւ, իլ կիլիլաւ
ալթիլ վէ թաւաֆնաւաւ պիր գալ-
քիլիլ ալլիլ էօլիլաւ, նիլաւաւ հիւ-
լիլաւ թաւաֆնաւաւ սալիլ սէվիլ
իլ իսիլաւաւ իսիլաւ իսիլաւաւ
ալթիլ իսիլաւաւ տէր:

— Պիր իսիլիլ գուհուսաւաւ
Տան Միլ իսիլաւ 1430 թոնէլաւ
պիր վաւաւ, Սիսիլ շէհրինէ կիլիլ-
մէք իւլլէ, Լիլլէրուլ իսիլաւ
հալթէթլէ, պիր իսիլաւ ալլաւաւ
սօնրաւ, իսիլաւաւ պիր ֆուրթուսաւ
թէսաւալ իթմիլ վէ բուսուլաւ շա-
լլաւ, կէմիլ գուլաւաւաւ պիր հալ-
կէլիլաւ, վէ պու հալ իլ իսիլ սա-
գաւաւ տէնիլ տաւաւաւ, պաւ-
հու գալիլ իսիլաւ իլ, գըրէթաւ եւ-
աւաւ գալիլաւ իլլիլ, պիր գալ տէ-
ֆա մալիլաւ թաւալ ալթիլ իսիլ
տէ, իսիլաւաւ իսիլաւաւ հալիլաւ
թաւալ իսիլաւաւ վէ կէմիլ իսիլ
գաւա իսիլաւաւ պիրաւ, սալաւ
գաւաւ տալիլաւաւ գուլիլ իլ
բաւաւ բաւաւ օլուպ, զագը օլմուլ
տէրուսինտէ պուլուսան 23 եօլուլ
թալիլաւ սալաւաւ գաւաւ զիլ օլու-
սան գաւաւաւ իսիլաւաւ պալաւ-
պիլիլաւ իսիլաւ, պուլաւաւ պա-
ղաւաւ տալիլաւաւ իսիլաւ շա-
մաւաւ թէնաւաւ իսիլաւաւ իսիլաւ
ալլէն, քէնտիլիլաւ տէնիլ գաւաւ
ալլէր իսիլաւաւ թէլիլ օլմուլաւ տըր:

Տէրի սալաւաւ Բուսիլաւ պալ գոնաւաւ
սալ թաւաֆնաւաւ կէլիլ իսիլաւ տըր:
Իսիլաւաւաւ սալ կիւնիլ, Եանի
մալիլ հալիլ 28/9 իսիլաւ, սալաւաւ
թ 11 իսիլաւ, Մուլիլաւ վագը Բուս

վաւաւ գուհուսաւաւ ալթիլաւ
սիլաւ, Գօրնէլիլ նամ Բուս վաւաւ
իսիլաւ օլուս վէ թալիլաւ 60,000
քիլիլաւ իսիլաւ պուլուսան ալթ-
աւաւաւաւ, թէլլալ միւսիլ իսիլ
Գալթրօ մալիլաւ իլէ միւշարիլաւ
չըգըրէր սալաւաւաւ, Տէրի սա-
ալթ էհալիլաւ իսիլ օլուսուլ:

Մէգըր տըր, զիլաւաւ պէնաւ
օլուսան վէ Սուլ Բագըրաւաւ
իսիլաւաւ պուլուսան կէմիլաւ օլուպ,
էն սօն վէ զիւսաւ ֆիլաւաւ վիրէնէ
սալթաւաւաւ տըր:

Անֆիլթիլիլ նամ Եանի կէմիլիլ
գաւաւ Միլաւաւ

Վալիլաւ նամ Եանի կէմիլիլ
գաւաւ Ն. Վաւաւ

Արիսիլաւ նամ Եանի կէմիլիլ
գաւաւ Յըրաւաւ

Արթիլաւ նամ Բուս կէմիլիլ գաւաւ
Չալաւաւ

Օրէք ելլաւ նամ Օսմանիլ կէմիլ-
ալ, գաւաւ Մահմաւ Մալլաւ Մու-
լաւ

Ագէն բէլիլաւ վէ Օսմանիլ իսիլաւ
100 շալիլաւ իլէ ալթաւաւաւ տըր:
Տէրիսաւաւ 22/3 սալ-
աւաւ 1873:

Բուս գոնաւաւ
միւլիլ
ՍԱՐՈԳԻՆ

Table with 3 columns: Year, Amount, and Unit. Data for 1864 and 1865.

Table with 3 columns: Year, Amount, and Unit. Data for 1866 and 1867.

Table with 3 columns: Year, Amount, and Unit. Data for 1868 and 1869.

Table with 3 columns: Year, Amount, and Unit. Data for 1870 and 1871.

Table with 3 columns: Year, Amount, and Unit. Data for 1872 and 1873.

Table with 3 columns: Year, Amount, and Unit. Data for 1874 and 1875.